

Stedelijke omgeving: voor hem en haar

AUTEURS Bas van Leeuwen & Yvonne Rijpers

FOTOGRAFIE Ernst Grantham-Hill

'Why men don't listen and women can't read maps.'
'Men are from Mars, Women are from Venus.' Het zijn slechts twee voorbeelden van de talloze boeken over mannen en vrouwen die wereldwijd gretig aftrek vinden. Vaak zien we ze opduiken als cadeau voor een verjaardag of een bruiloft. Boeken met een (pseudo-) populair wetenschappelijk sausje over gender verschillen blijven goed verkopen; blijkbaar blijft het verschil tussen man en vrouw ons intrigeren.

België kent sinds 1948 volwaardige politieke rechten voor vrouwen, in Nederland is het vrouwenkiesrecht in 1922 in de grondwet vastgelegd. Echter, in Nederland is de discussie over vrouwenrechten in de politiek nog altijd actueel, zeker nu de Hoge Raad in april van dit jaar heeft bepaald dat de politieke partij SGP (Staatkundig Gereformeerde Partij) vrouwen niet mag uitsluiten van passief kiesrecht, omdat dat in strijd is met het VN-Vrouwenverdrag.

Ook bij sociaalruimtelijke vraagstukken is gender een interessant thema. Er zijn veel 'weetjes' in omloop over genderverschillen: zo zouden vrouwen slechter kunnen kaartlezen dan mannen en geen goede ruimtelijke oriëntatie te hebben. Het is een feit dat vrouwen zich op een hele andere manier oriënteren dan mannen; een vrouw richt zich op herkenningspunten, zoals een bakker of een pin apparaat, voor een man is 'de derde straat rechts' genoeg. Echter, het is niet alleen de oriëntatie waarin man en vrouw verschillen in benadering van de stedelijke omgeving, het is ook het gebruik van de stad dat in grote mate verschilt. Zo maken vrouwen gebruik van andere voorzieningen en dientengevolge andere gebieden in de stad dan mannen. En zijn vrouwen en mannen op andere tijdstippen oververtegenwoordigd in de openbare ruimte.

Daarom rijst de vraag voor wie (en door wie) de stedelijke omgeving eigenlijk is ontworpen. Wordt er eigenlijk wel rekening gehouden met de invloed van sekseverschillen? Het artikel van Linda Sandberg

gepubliceerd in Agora 2009-4 gaat hier ook op in.

In dit themanummer gaan we op zoek naar de relatie tussen stedelijkheid en gender. We kijken naar de manier waarop de stedelijke omgeving het gedrag van man en vrouw beïnvloedt en andersom: naar de manier waarop man en vrouw de stedelijke omgeving beïnvloeden.

In het patriarchale Latijns-Amerika hebben vrouwen vaak meer last van de niet sekseneutrale omgeving dan hier in de lage landen.

Sociaal-ruimtelijke dialectiek

Locatie en gebruiker oefenen een wederzijdse invloed uit op elkaar: de gebruiker van een plek wordt beïnvloed door de plek en oefent gelijktijdig invloed uit op omgeving door zijn of haar gedrag, maar bijvoorbeeld ook door betekenis te verlenen aan de plek. Vaak is te zien dat een plek op een heel andere manier wordt gebruikt dan de manier die bedenkers voor ogen hadden, waardoor deze plek een nieuwe betekenis krijgt. Dit gebeurt op elke schaal: van een parkbankje dat iedere dag opnieuw dienst doet als schans voor skaters, tot een voormalig industriegebied dat wordt overgenomen door kunstenaars. We hebben aan den lijve de gevolgen van blauwdrukplanning leren kennen. Dat is één van de redenen waarom er meer en meer focus is gekomen op het proces van de stedelijke ontwikkeling. Hierbij moet rekening gehouden worden met de behoeftes van en gevolgen voor gebruikers bij ruimtelijke ontwikkelingsprocessen. Vaak gaat dit (onbewust) echter nog voorbij aan het verschil tussen man en vrouw. Zo kunnen de sociale gevolgen voor een allochtone huisvrouw zonder auto, die door stadsvernieuwing van een stadswijk naar een buitenwijk

verhuisd, enorm zijn. Om de stad in te richten voor al haar gebruikers is er meer inzicht nodig in de manier en de momenten waarop beide seksen de stad gebruiken. Tegelijkertijd moet er in het besluitvormingsproces ruimte worden gemaakt voor de verschillende manieren waarop de stad gebruikt wordt.

In haar artikel over vrouwen en alcohol gaat Melissa Stepney in op de manier waarop vrouwen de stad gebruiken voor een specifiek doel en op een specifiek moment: tijdens het uitgaan. In welke stad je 's avonds ook rondwandelt, overal zie je jonge mensen uitgaan, plezier maken en drinken. In de latere uurtjes levert deze mix van jongeren en alcohol vaak dronken en zelfs alarmerende taferelen op. Vrouwen gaan op zulke momenten op zoek naar het soms wankel evenwicht tussen plezier en controle.

Vaak beleven we de bebouwde omgeving als een gegeven in een stad. Echter, de manier waarop deze bebouwde omgeving wordt vormgegeven, is wel degelijk een proces waarin het gender discours een rol speelt. Mukarram Abbas onderzocht voor ons gender discours binnen de stedenbouw.

In het patriarchale Latijns-Amerika hebben vrouwen vaak meer last van de niet seksneutrale omgeving dan hier in de lage landen. Carolina Mojica neemt ons mee in het moeizame proces naar gendergelijkheid in Latijns-Amerika steden.

Met Caroline Newton reizen we af naar een ander werelddeel: Afrika, waar vrouwen uit Victoria Mxenge, een buurt in het arme oosten van

Kaapstad, niet aan de zijlijn blijven staan als het gaat over huisvesting. Ze zijn belangrijke partners in huisvestingsprojecten. Hoe en waarom wordt in het artikel in kaart gebracht.

Een aantal artikelen met de nadruk op de lastige relatie tussen met name vrouwen en de stedelijke dus. Echter, Maartje Bulkens geeft ons inzicht in een mannelijk perspectief en dan in het specifiek het perspectief van de homoseksuele man. Homo-ontmoetingsplekken zijn overal in Nederland te vinden in de publieke ruimte. Plekken waar mannen seksuele contacten kunnen opdoen; plekken die vaak omstreden zijn vanwege het gebruik dat conflicteert met de normen en waarden van andere gebruikers van dezelfde plek...

Bas van Leeuwen (basvanl@gmail.com) is sociaal geograaf en is als directie adviseur werkzaam bij het Ontwikkelingsbedrijf Gemeente Amsterdam. Yvonne Rijpers (ymrijpers@gmail.com) is sociologe / planologe en werkzaam als adviseur stedelijke ontwikkeling. Bas van Leeuwen en Yvonne Rijpers zijn beide redacteur van AGORA.

Literatuurselectie

<http://www.politics.be/duiding/581/>

<http://www.nationaalarchief.nl/>

Rakodi, C. (1991) Cities and people: Towards a gender-aware urban planning process? *Public Administration and Development* 11, nr. 6, pp. 541-559